

Delo, 25.04.2012

Matjaž Nahtigal, Gostujoče pero

»Rešitev«, ki krizo še pogloblja Fiskalni pakt je premalo preišljen, površen in sprejet v naglici

Vse več strokovnih študij in analiz pa tudi empiričnih potrditev kaže na to, kar kritiki in nasprotniki fiskalnega pakta poudarjajo že od vsega začetka: fiskalni pakt je pretog in preveč restriktiven, skupaj z ostrimi varčevalnimi ukrepi recesijo še pogloblja in predstavlja prisilni jopič za evropske članice prav v času, ko bi morale najbolj proaktivno in razvojno delovati. Predstavlja ekvivalent togega zlatega standarda, ki je bil podlaga za veliko depresijo v 30. letih prejšnjega stoletja.

Ker evropskim tehnokratom in nacionalnim elitam zmanjkuje argumentov, se vse bolj zatekajo h grožnjam. Tako se iz demokratične Unije vse bolj spreminjamo v svoje nasprotje, v kaznovalno in nadzorovalno Unijo prav v času, ko bi morali vse svoje ustvarjalne družbene vire usmeriti v skupno prizadevanje za preseganje finančne, gospodarske in socialne krize.

V preteklih dneh so evropski makroekonomski inštituti s svojo študijo pokazali, da izvajanje fiskalnega pakta skupaj z ostrimi varčevalnimi ukrepi pogloblja recesijo, Španija po uvedbi fiskalnega pravila v ustavo že dosega ravni brezposelnosti iz časa velike depresije, Paul Krugman, sicer podpornik evropskega projekta, je resignirano zapisal, da Evropska unija izvaja samomorilsko ekonomsko politiko.

Študije

Trije evropski makroekonomski inštituti – nemški IMK iz Düsseldorfa, francoski OFCE iz Pariza in avstrijski WIFO z Dunaja – so marca objavili skupno analizo izvajanja evropskega fiskalnega pakta in evropskih ostrih varčevalnih ukrepov. Študija na podlagi podrobnih ekonomskih analiz ugotavlja, da je fiskalni pakt makroekonomsko nevaren, temelji na arbitrarnih in vprašljivih numeričnih omejitvah in je odmik od tega, kar je doslej veljalo za preudarno evropsko fiskalno politiko. Pravila proračunskega primanjkljaja temeljijo na arbitrarnih omejitvah, ki niso združljiva z makroekonomskimi ravnotežji. Študija še poudarja, da je izboljšano usklajevanje fiskalnih politik potrebno, vendar preprost nadzor nad numeričnimi omejitvami ni isto kot resnična ekonomska koordinacija in Evropsko unijo potiska v napačno smer.

Prav v tem je bistvo spora med zagovorniki in nasprotniki fiskalnega pakta: fiskalni pakt je iz ciljev, postavljenih arbitrarno in problematično, naredil instrumente in državam članicam odvzel možnost razumnega, nujno potrebnega ekonomskega in razvojnega delovanja.

Obstaja še nekaj drugih pomembnih študij in analiz izvajanja evropskega fiskalnega pakta v praksi, ki kažejo, da so evropski voditelji sprejeli fiskalni pakt premalo natančno preišljeno, površno in v naglici. Kljub legitimni želji po doseganju vzdržnih financ omenjeni pakt ne bo omogočal izvajanja dobrih fiskalnih politik niti v dobrih ekonomskih časih, v slabih ekonomskih časih pa bo ekonomski in socialni položaj njegovo izvajanje še poslabševal.

Če hočemo ohraniti doseženo raven ustavne demokracije, bodo morala biti vsaj ustavna gradiva kot podlaga za odločanje ustrezno opremljena in dokumentirana s študijami in primerjalnimi analizami. V Nemčiji, denimo, se ustavni pravniki ukvarjajo z vprašanjem

možnosti izstopa iz pakta, ki ga bo po napovedih presojalo tudi nemško ustavno sodišče. Irski referendum bo gotovo odprl dodatne razsežnosti, enako velja za razprave o paktu v okviru francoske predsedniške kampanje. V Italiji so sicer vnesli fiskalno pravilo v ustavo, a že v istem tednu napovedali, da bodo uravnoteženje proračuna sredi recesije preložili za dve leti. Številni strokovnjaki dvomijo, da jim bo uspelo tudi s tem zamikom. Nizozemsko najverjetneje čakajo predčasne volitve zaradi sporov glede varčevalnih ukrepov. Države v Evropski uniji vse bolj izgubljajo sposobnost za rast in vključujoč razvoj.

Španska depresija

Španija je pred izbruhom finančne krize veljala za javnofinančno disciplinirano državo. Z izbruhom krize in nepremičninsko ter finančno krizo se je njen položaj bistveno poslabševal skozi celotno obdobje krize. Septembra 2011 so vnesli fiskalno pravilo v špansko ustavo na podlagi obrazložitve, da je takšno dopolnilo nujno za takojšnjo pomiritev nervoznih finančnih trgov.

Dobrega pol leta po ustavni spremembi in izvajanju ostrih varčevalnih ukrepov, ki jih je nova španska vlada medtem še zaostrila, se je španski ekonomski in socialni položaj še bistveno poslabšal, čeprav je že lani jeseni imela 20-odstotno brezposelnost. Gospodarska recesija se je znova poglobila, brezposelnost povečala na skoraj 25 odstotkov (in preseгла 50 odstotkov med mladimi), zaradi znižanja pobranih davkov je znižanje proračunskega primanjkljaja ne glede na ostre zaveze do Bruslja tako rekoč neizvedljivo. To so spoznali tudi mednarodni finančni trgi, zato se tveganja, povezana s financiranjem Španije, spet povečujejo.

Ustavna sprememba z vnosom fiskalnega pravila tako ni okrepila mednarodnega finančnega položaja Španije, ampak ga je skupaj z ostrimi, nediskriminatornimi varčevalnimi ukrepi celo pomagala spodkopati. Če je še pretekli mesec španska vlada zagotavljala, da ne bo posegala v izobraževanje in zdravstvo, ta mesec že napoveduje ostre varčevalne ukrepe na regionalnih ravneh na področjih šolstva in zdravstva. Javne investicije je začela zmanjševati že prejšnja vlada.

To so ekonomsko in socialno nesmiselni ukrepi. Španija vse bolj postaja primer države, ki je s svojo politiko in neuresničljivimi obveznostmi do Bruslja svoj položaj v krizi še poslabšala in kaže na zgrešenost trenutne evropske ekonomske politike. Opisana pot Španije je nevzdržna in samo vprašanje časa je, kako jo temeljito preoblikovati v smeri socialno vključujoče gospodarske rasti in razvoja. Prav nasprotno od tega, kar prinaša in zapoveduje evropski fiskalni pakt.

Na evropski ravni se bo prej ali slej izoblikovalo novo razvojno zavezništvo, ki bo temeljilo na evropski gospodarski rasti in bo bolj socialno vključujoče ter uravnoteženo od politik iz preteklih let.

Od Silicijeve doline do »zlatega« pravila

V Sloveniji smo v času neuspešnega spopadanja s finančno, gospodarsko in socialno krizo v preteklih nekaj letih prehodili pot raznovrstnih preobratov: kriza je bila na začetku prepoznana kot priložnost, da iz nje izidemo kot zmagovalci, vzpostavljali smo imaginarne Silicijeve doline, domišljali smo si, da smo zgled drugim.

Novejša praksa so grožnje: enkrat nam grozijo z mednarodnimi finančnimi institucijami, drugič z bonitetnimi agencijami, tretjič z evropskimi tehnookrati. Vse to kaže le na nemoč političnih elit, ki nas še bolj oddaljuje od uspešnih, dinamičnih, razvojno naravnanih in socialno vključujočih evropskih družb. Morebitni vnos fiskalnega pravila kot oktroiranega ustavnega dopolnila je posledica pomanjkanja razvojnih idej in celovite razvojne strategije.

Tudi če se bo res našla koalicija, nekritična in pretirano ustrežljiva, ki bo toksično – na podlagi študij, analiz in empiričnih izkušenj – fiskalno pravilo vnesla celo v ustavo, se bo prej ali slej oblikovala še bolj obsežna resnična razvojna koalicija, ki bo tak člen odpravila in ga nadomestila z naslednjim dopolnilom: *Upravljanje javnih financ mora biti dolgoročno vzdržno in transparentno. In dodatek v 2. členu: Slovenija je pravna, socialna in razvojna država in družba, ki temelji na znanju in trajnostnem razvoju ter zagotavlja enake ekonomske, izobraževalne in druge priložnosti vsem svojim državljanom.*

Poleg pametnega varčevanja potrebujemo socialno vključujočo razvojno strategijo. Če celo republikanski guvernerji v nekaterih državah ZDA izvajajo moderno industrijsko politiko, ni razloga, da ne bi tudi pri nas začeli izvajati koherentnih, transparentnih in dolgoročnih razvojnih politik na vseh področjih družbenega življenja.